

УДК 001.8:657.4:004.9

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-4-5>

АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНИЙ МЕТОД У ПІЗНАННІ: ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В. М. КРАЄВСЬКИЙ

доктор економічних наук, професор,
декан факультету податкової справи, обліку та аудиту;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3513-3666>

Ю. І. МИСКІН

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8160-3262>

В. М. МЕТЕЛИЦЯ

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0795-0215>

Анотація. У статті обґрунтовано теоретико-методологічні засади аналітико-синтетичного методу як універсального інструменту наукового пізнання та практичної діяльності в економічній і обліковій науці. Актуальність дослідження зумовлена потребою переосмислення аналітичних і синтетичних процедур у контексті цифрової трансформації бухгалтерського обліку. **Метою дослідження** є розкриття епістемологічних основ і праксеологічних аспектів аналітико-синтетичного підходу як інтегративного механізму поєднання мислення, знання та дії. **Методологія** базується на системно-діалектичному, гносеологічному та синергетичному підходах із використанням аналітичного й порівняльного аналізу. **У результаті** доведено єдність аналізу й синтезу як пізнавально-діяльнісного циклу, що забезпечує перехід від даних до управлінських рішень у цифровому середовищі. **Практична цінність** полягає у формуванні концептуальних засад розроблення інтелектуальних обліково-інформаційних систем, орієнтованих на пояснюваність, прозорість та етичну відповідальність.

Ключові слова: обліково-інформаційні системи, аналітико-синтетичний метод, епістемологія, праксеологія, бухгалтерський облік, цифровізація, управлінські рішення.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Сучасна наукова думка вимагає перегляду методологічних засад аналітико-синтетичної діяльності, що виступає не лише формою логічного мислення, а й універсальним механізмом конструювання економічного знання. Аналіз і синтез як взаємодоповнювальні способи пізнання мають подвійний онтологічний і праксеологічний статус: вони одночасно є методами дослідження реальності та інструментами її цілеспрямованої трансформації. Проте в сучасній економічній науці та, зокрема, у сфері бухгалтерського обліку, бракує цілісного теоретико-методологічного підґрунтя, що пояснювало б, як ці операції мислення можуть бути інтегровані в процеси побудови ефективних обліково-інформаційних систем.

Проблема полягає у відсутності глибокого епістемологічного осмислення аналітико-синтетичного методу як когнітивної передумови форму-

вання економічних рішень. Практика управління вимагає не лише технічного оперування даними, а й здатності до концептуального синтезу інформації, який забезпечує виваженість і раціональність управлінських дій. Потребують розвитку методологічні засади теорії обґрунтування та праксеологічні підходи використання аналізу й синтезу як форм діяльності, що поєднують гносеологічну рефлексію і практичну ефективність. Отже, актуальним є переосмислення аналітико-синтетичного методу як інтелектуального інструменту, здатного інтегрувати логіку пізнання, інформаційну аналітику та праксеологію дії в єдину систему наукового і професійного мислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Розроблення теоретико-методологічних засад аналізу й синтезу як фундаментальних форм наукового пізнання та практичної діяльності є предметом уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Значний внесок у формування методичних підходів здійснили такі науковці, як

С. В. Бардаш [2], Ф. Ф. Бутинець [1], Т. Г. Камінська [3,4], Є. О. Костенко [3,4], О. В. Олійник [5,6], Ю. П. Сурмі [7], В. К. Савчук [3,8], та інші. Їхні праці заклали важливе підґрунтя для осмислення аналізу й синтезу не лише як логічних операцій пізнання, але й як цілісних видів інтелектуальної, професійної та управлінської діяльності, що формують методологічне ядро наукового мислення та обліково-аналітичної практики. Водночас у більшості досліджень ці автори зосереджувалися переважно на структурно-функціональних характеристиках аналітичного процесу, приділяючи менше уваги його глибинній епістемологічній і праксеологічній єдності. У сучасному міжнародному дискурсі методології бухгалтерського пізнання цифрова трансформація ставить під сумнів традиційні межі аналітичного та синтетичного мислення, що особливо актуально при проєктуванні обліково-інформаційних систем. Як зазначають М. А. Васархелі, А. Коган і Б. М. Таттл «Big Data ... змінює природу облікових записів» та ставить нові виклики дефініціям даних [20]. У доповіді Дж. Д. Воррена, К. С. Моффітта і П. Бірнса стверджується, що Big Data сприятиме «покращенню якості та релевантності облікової інформації» [21]. М. Цао, Р. Чихила та Т. Стюарт доводять, що аналітика Big Data здатна підвищити ефективність аудиторських процедур, забезпечуючи «унікальні й своєчасні докази» [12]. Дж. Чжан, С. Ян і Д. Аппелбаум ідентифікують «розриви» у конвергенції даних та аналізу в аудиті: проблеми консистентності, інтеграції, ідентифікації – які відлунюються на синтетичні побудови рішень [23].

У контексті методології управлінського обліку, ряд іноземних вчених кластеризують літературу за напрямки AI, big data, cloud та блокчейн і вказують на слабку емпіричну перевірку інтеграційних моделей [11]. Й. Фендріх і Й. Вессель вказують, що цифровізація модифікує завдання, інструменти та організацію систем контролю [15]. У роботі Д.-Р. Кнудсена аналізуються межі «цифрової» бухгалтерії, взаємовплив влади, знання й технологій [16]. Цікавою є думка Й. Паргмана який зазначає, що рутинні операції автоматизуються, а не рутинна зростає, але компетенції при цьому лишаються не адаптовані [18]. Значна частина науковців розглядають цифровізацію у сфері державного обліку та сучасних викликів у сфері відповідальності як нову облікову парадигму досліджуючи, як цифровізація вносить зміни у системи управлінського обліку на міському рівні. Вони аналізують величину напруги між технологіями та роллю управлінського обліку вказуючи на необхідності більшої аналітичності інформації у відповідності до різнопланових інформаційних потреб [10]. У свою чергу М. Егодауеле, Д. Седера і В. Буї у загальному дослідженні цифрової трансформації виділяють слабкі теоретичні позиції та

розпорошеність конструкцій акцентуючи при цьому увагу на ризиках даних, приватності й прозорості при застосуванні Big Data в обліку й аудиті [14].

Незважаючи на значний прогрес у дослідженнях зазначених питань лишаються суттєві прогалини, а саме:

- операціоналізація аналітико-синтетичного циклу у формі модулів обліково-інформаційних систем, які переходять від аналітичних трансформацій до синтетичних моделей;

- епістемологічна легітимність синтезу – як забезпечити валідність, відновлюваність і пояснюваність алгоритмічних моделей;

- універсальні інтерпретаційні рамки, що поєднують філософське осмислення та технічну реалізацію.

Ці лакуни становлять методологічний простір для обраної статті, що прагне зблизити епістемологію, конструкцію обліково-інформаційних систем і праксеологічну дію.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування аналітико-синтетичного методу як універсального інструменту пізнання в економічній науці та бухгалтерському обліку, з акцентом на його епістемологічні основи й праксеологічну реалізацію. Дослідження спрямоване на виявлення закономірностей інтеграції аналітичного й синтетичного мислення у процесі побудови обліково-інформаційних систем, здатних забезпечити формування ефективних, обґрунтованих і прозорих управлінських рішень у цифровому середовищі.

Методологія дослідження. Основними методологічними інструментами дослідження стали: системно-діалектичний підхід (для розкриття єдності аналітичних і синтетичних процесів мислення як взаємопов'язаних фаз наукового пізнання); епістемологічний аналіз (для виявлення когнітивних основ аналітико-синтетичного методу та його ролі у формуванні знання в економічній науці); праксеологічний аналіз (для дослідження умов трансформації знання в управлінську дію); синергетичний підхід (для інтерпретації взаємодії логічних, інформаційних і діяльнісних компонентів у побудові обліково-інформаційних систем); порівняльний аналіз (для зіставлення класичних і цифрових моделей бухгалтерського мислення); емпіричне узагальнення (на основі сучасних теоретичних, методичних і прикладних досліджень у сфері аналітики, обліку та цифрової трансформації).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналітико-синтетичний метод у пізнанні виступає не лише сукупністю логічних операцій, а фундаментальною формою діяльності, у якій поєднуються гносеологічний, епістемологіч-

ний і праксеологічний виміри людського досвіду. Аналіз і синтез – це не два розділені акти мислення, а дві взаємопроникні фази одного й того ж процесу, спрямованого на досягнення пізнавальної повноти та практичної ефективності. Їхня єдність відображає діалектику мислення, що рухається від розчленування об'єкта до його відтворення в системі нових зв'язків. Як зазначає М. Вілер, у кожному акті пізнання «свідомість не лише споглядає, але й створює об'єкт через схеми власної діяльності» [22]. Саме тому аналіз і синтез у методологічному плані постають не як техніка мислення, а як спосіб конструювання реальності.

У сучасній економічній науці аналітична та синтетична діяльність набувають особливого значення, оскільки економічна реальність дедалі частіше розуміється як інформаційна конструкція, що формується у процесах оброблення даних, моделювання й прогнозування. З розвитком цифрової економіки відбувається трансформація класичної гносеології в бік «інженерії знання», де аналіз і синтез стають засобами творення смислу, а не лише його опису. Це підтверджується дослідженнями М.А.Васархелі, А.Когана і Б.М.Таттлі, які доводять, що використання великих даних докорінно змінює природу бухгалтерської інформації, оскільки «самі факти більше не є статичними, а перебувають у безперервному процесі реконструкції» [20]. Отже, аналітико-синтетичний метод у цій площині стає не просто інструментом опису фінансових процесів, а основою для побудови динамічних інформаційних систем, що постійно відтворюють знання про об'єкт.

Філософське осмислення цього методу вимагає врахування його епістемологічних підвалин. Аналіз є засобом розчленування об'єкта, виокремлення його внутрішніх структур і функціональних залежностей. Синтез, у свою чергу, забезпечує відновлення цілісності об'єкта у формі теоретичної моделі або практичної конструкції. У межах наукової діяльності аналітична операція створює умови для логічної достовірності, тоді як синтетична – для змістовної повноти. Саме у взаємодії цих двох операцій формується наукове знання як система обґрунтованих і водночас продуктивних тверджень. Згідно з М. Цао, Р. Чихила та Т. Стюартом, використання аналітики великих даних в аудиті дозволяє не лише знаходити статистичні залежності, а й формувати моделі, які «здійснюють синтетичне узагальнення доказів і підвищують переконливість аудиторського висновку» [12]. Таким чином, синтез виконує роль переходу від даних до смислів, від чисел до суджень.

В економічній діяльності ця діалектика мислення має праксеологічний вимір. Кожне управлінське рішення є результатом аналітичної декомпозиції проблеми та синтетичного поєднання можливих рішень у систему дії. Аналітико-синтетичний метод

тут постає як механізм перетворення знання на дію, інформації – на управлінську практику. Сучасні системи управлінського обліку формуються на перетині двох логік: аналітичної (виявлення причинно-наслідкових зв'язків) та синтетичної (конструювання моделей стратегічного вибору). Це означає, що ефективне управління можливе лише за умови гармонійного поєднання обох підходів.

Сутність аналітико-синтетичного методу у сфері бухгалтерського обліку полягає у створенні такої обліково-інформаційної системи, що забезпечує безперервний цикл: збирання – аналіз – синтез – інтерпретація – дія.

На початковій стадії здійснюється декомпозиція фінансових потоків, виділення ключових показників, нормалізація даних. Далі відбувається синтез – побудова агрегованих моделей, інтеграція інформації з різних джерел, формування прогнозів і стратегічних сценаріїв. На завершальному етапі результати синтезу перетворюються на рішення, рекомендації, управлінські інструкції. Модель такого циклу описують Д.-Р. Кнудсен та Й. Паргмана, вказуючи, що цифровізація бухгалтерії зміщує акцент із простого збору даних на створення «інтелектуальних інтерпретаційних систем», здатних не лише зберігати, а й осмислювати інформацію [16; 18].

Епістемологічний виклик аналітико-синтетичної діяльності полягає в пошуку критеріїв її наукової легітимності. У межах цифрової економіки аналітичні операції автоматизуються, однак синтетичний рівень інтерпретаційний – усе ще залишається залежним від людського інтелекту. Як зазначають Й. Молл та О. Їгітбасіоглу, «цифрові технології звільняють бухгалтера від рутинної аналітики, але водночас вимагають від нього нової здатності синтезувати смисл із масиву алгоритмічно згенерованих даних» [17]. Ця теза показує, що синтез у сучасній методології набуває творчого, герменевтичного характеру: він не просто відновлює об'єкт, а створює нову реальність знання.

Праксеологічний аспект розгляду аналізу й синтезу передбачає дослідження умов, за яких знання перетворюється на дію. У контексті бухгалтерського обліку це означає розуміння того, як результати аналітико-синтетичних процедур впливають на практику прийняття управлінських рішень. Дослідження Й. Фендріх і Й. Весселя підтверджують, що якість управлінських дій безпосередньо корелює з рівнем аналітико-синтетичної компетентності персоналу, оскільки саме вона визначає здатність перетворювати дані на стратегічні рішення [15]. Праксеологія у цьому контексті постає як «наука про ефективне перетворення знання в результат» [19], а аналітико-синтетичний метод – як її інструментальний вияв.

У межах теорії управління аналіз і синтез виконують роль засобів підвищення обґрунтованості рішень та зниження рівня невизначеності. Саме

системність підходу до даних визначає здатність менеджменту відмовитися від інтуїтивних або випадкових дій. У цьому сенсі аналіз і синтез забезпечують раціоналізацію управління – вони формують простір логічної передбачуваності та контролю. Водночас, як зауважує К. де Араухо Вандерлей, цифровізація вносить у цей процес напругу між технократичним і гуманістичним вимірами: надмірна алгоритмізація може позбавити управління творчого характеру, тоді як відсутність системності – об'єктивності. Баланс між ними досягається лише через усвідомлену інтеграцію аналітичного та синтетичного мислення [13].

Використання аналітико-синтетичного підходу у проєктуванні обліково-інформаційних систем дозволяє вирішити ключові методологічні завдання: забезпечити структурну узгодженість даних, підвищити пояснюваність моделей і створити основу для зворотного зв'язку. Ми переконані, що ефективний аудит неможливий без постійного поєднання аналітичних процедур верифікації та синтетичних моделей оцінки ризиків. Тобто на практичному рівні синтез виступає продовженням аналізу, його смисловим завершенням. На нашу думку цифрова трансформація бухгалтерії створює нову парадигму відповідальності, де аналітика слугує підґрунтям, а синтез – гарантом осмисленого управління.

Інформаційна економіка, заснована на аналітико-синтетичних процесах, формує нові соціальні й етичні виклики. Влада над даними стає владою над смислами, а тому аналітичні системи мають включати механізми прозорості й етичної верифікації. Синтез у цьому контексті – це не лише акт поєднання даних, а й акт відповідальності: кожне з'єднання інформаційних фрагментів створює нову реальність, яка може мати суспільні наслідки. Саме тому необхідно наголошувати на потребі інтеграції етичних критеріїв у проєктування цифрових систем управління, де аналітико-синтетичний метод виступає не лише технічним, а й моральним інструментом.

Таким чином, аналітико-синтетичний метод у науковому пізнанні й практичній діяльності є універсальним засобом інтеграції мислення, знання та дії. Його застосування в економіці й бухгалтерському обліку дозволяє поєднати раціональність логічного аналізу з творчістю синтезу, забезпечити

перехід від фактів до закономірностей, від даних до стратегій. Майбутнє бухгалтерської професії залежить від здатності спеціалістів не просто аналізувати дані, а «мислити синтетично, створюючи знання, що передбачає дії». У цьому полягає головний методологічний висновок: аналітико-синтетичний метод – це не лише логічна операція, а форма життєдіяльності науки, у якій мислення, дія і цінність зливаються в єдиний процес саморозвитку.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі.

Аналітико-синтетичний метод у сучасному науковому та економічному пізнанні постає як інтегративний механізм поєднання когнітивного, інтерпретаційного й діяльнісного вимірів мислення. Його сутність полягає у здатності суб'єкта не лише розкласти об'єкт на елементи, а й відновлювати цілісність у нових, осмислених формах. У межах цифрової економіки ця єдність набуває особливого значення, адже аналітика великих даних створює множину фактів без смислу, тоді як синтез забезпечує їх філософське та праксеологічне осмислення. Метод стає водночас способом пізнання і технологією дії, перетворюючи інформацію на основу управлінського рішення, а знання – на практичну компетенцію.

У сфері бухгалтерського обліку аналітико-синтетичний підхід формує нову епістемологію, у якій об'єктом стає не лише економічна реальність, а й сам процес її моделювання. Він забезпечує єдність між аналітичними процедурами верифікації й синтетичними моделями прогнозування, створюючи когнітивну симетрію між фактами та цінностями, між доказовістю й доцільністю. Практично цей метод відображає логіку переходу від знання до дії, від концепції до управлінського впровадження, підвищуючи відповідальність суб'єкта за створений ним інформаційний світ.

Отже, аналітико-синтетичний метод слід розглядати як універсальний інструмент формування інтелектуальної культури сучасної економічної науки. Його значення полягає в тому, що він не лише структурує мислення дослідника, а й створює умови для поєднання раціонального, етичного й творчого у прийнятті рішень. Через це аналіз і синтез виступають не просто логічними операціями, а проявами філософії наукової діяльності, у якій мислення стає актом творення реальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бутинець Ф. Ф., Шкарабан С. І., Мних Є. В., Глушук О. М. *Економічний аналіз: навчальний посібник*. Житомир: ПП «Рута», 2003. 680 с.
2. Економічна синталітика: філософський дискурс становлення та розвитку / С. В. Бардаш, О. М. Костенко, В. М. Краєвський; за заг. ред. С. В. Бардаша. Київ: ЦП «Компринт», 2017. 225 с.
3. Інформаційна система управління сільськогосподарським підприємством: аналітичні індикатори формування і результативності: монографія / Т. Г. Камінська, В. М. Краєвський, О. М. Костенко, І. В. Охріменко, В. К. Савчук; за заг. ред. В. К. Савчука. Київ: «Вік принт», 2016. 270 с.

4. Костенко О. М., Камінська Т. Г., Краєвський В. М. Синергія методів аналізу і синтезу в науковому пізнанні економіки підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Економічні науки»*. 2017. № 2(2). С. 19–24.
5. Олійник О. В. *Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін: монографія*. Житомир: ЖДТУ, 2008. 653 с.
6. Олійник О. В. Економічний аналіз як професійна діяльність: підходи до реалізації. *Міжнародний збірник наукових праць ЖДТУ*. 2011. Вип. 3(21). С. 274–283.
7. Сурмі Ю. П. *Аналітична діяльність: посібник для аналітика неприбуткової організації*. Київ: Центр інноваційного розвитку, 2002. 95 с.
8. Савчук В. К. *Інформаційно-аналітичний процес: прaxeологічний підхід: монографія* / О. М. Костенко, В. М. Краєвський; за заг. ред. В. К. Савчука. Київ: «Вік принт», 2013. 204 с.
9. Чебан Т. М., Калінська Т. А., Дмитрієнко І. О. Теорія економічного аналізу: навчальний посібник / за ред. проф. В. Є. Труша. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 214 с.
10. Agostino D., Saliterer I., Steccolini I. Digitalization, accounting and accountability: A literature review and reflections on future research in public services. *Financial Accountability & Management*. 2022. Vol. 38, № 2. P. 152–176. DOI: <https://doi.org/10.1111/FAAM.12301>
11. Barreto A., Gomes P., Quesado P., O'Sullivan S. Advancements in Management Accounting and Digital Technologies: A Systematic Literature Review. *Accounting, Finance & Governance Review*. 2025. Vol. 34. DOI: <https://doi.org/10.52399/001c.137301>
12. Cao M., Chychyla R., Stewart T. Big Data Analytics in Financial Statement Audits. *Accounting Horizons*. 2015. Vol. 29, № 2. P. 423–429. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-51068>
13. Wanderley C. D. A., Horton K. E. Digitalization tensions in the management accounting profession: Boundary work responses and their consequences. *British Accounting Review*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bar.2024.101455>
14. Egodawela M., Sedera D., Bui V. A Systematic Review of Digital Transformation Literature (2013–2021) and the Development of an Overarching Model to Guide Future Research. *arXiv preprint*. 2022. URL: <https://arxiv.org/abs/2212.03867>
15. Fährndrich J. A literature review on the impact of digitalisation on management control. *Journal of Management Control*. 2023. Vol. 34. P. 9–65. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00187-022-00349-4>
16. Knudsen D.-R. Elusive boundaries, power relations, and knowledge production: A systematic review of the literature on digitalization in accounting. *International Journal of Accounting Information Systems*. 2020. Vol. 36. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2019.100441>
17. Moll J., Yigitbasioglu O. The role of internet-related technologies in shaping the work of accountants: New directions for accounting research. *The British Accounting Review*. 2019. Vol. 51, Issue 6. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bar.2019.04.002>
18. Pargmann J., Riebenbauer E., Flick-Holtsch D., Berding F. Digitalisation in accounting: a systematic literature review of activities and implications for competences. *Empirical Research in Vocational Education and Training*. 2023. Vol. 15. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40461-023-00141-1>
19. Petrenko Y., Drobot E., Hajduk L., Bencic S. Developing the concept of praxeological managerial activity. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*. 2024. Vol. 8(15). DOI: <https://doi.org/10.24294/jipd9939>
20. Vasarhelyi M. A., Kogan A., Tuttle B. M. Big data in accounting: An overview. *Accounting Horizons*. 2015. Vol. 29, № 2. P. 381–396. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-51071>
21. Warren J. D., Moffitt K. C., Byrnes P. How Big Data will change accounting. *Accounting Horizons*. 2015. Vol. 29, № 2. P. 397–407. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-51069>
22. Marsh L. Michael Wheeler: Reconstructing the cognitive world: The next step. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. 2008. Vol. 7. P. 147–149. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11097-007-9062-2>
23. Zhang J., Yang X., Appelbaum D. Toward effective big data analysis in continuous auditing. *Accounting Horizons*. 2015. Vol. 29, № 2. P. 469–476. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-51070>

REFERENCES:

1. Butynets F. F., Shkaraban S. I., Mnykh Ye. V. & Hlushchuk O. M. (2003). *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*. Zhytomyr: Ruta.
2. Bardash S. V. (Ed.) (2017). *Ekonomichna syntalitika: filosofskyi dyskurs stanovlennia ta rozvytku*. Kyiv: Komprint.
3. Kaminska T. H., Kraievskyi V. M., Kostenko O. M., Okhrimenko I. V. & Savchuk V. K. (2016). *Informatsiina systema upravlinnia silskohospodarskym pidpriemstvom*. Kyiv: Vik Prynt.
4. Kostenko O. M., Kaminska T. H. & Kraievskyi V. M. (2017). Synergy of methods of analysis and synthesis in scientific cognition of enterprise economics. *International Scientific Journal “Internauka”. Economic Sciences Series*, no. 2(2), pp. 19–24.
5. Oliinyk O. V. (2008). *Rozvytok ekonomichnoho analizu v umovakh instytutitsiinykh zmin*. Zhytomyr: ZhDTU.
6. Oliinyk O. V. (2011). Economic analysis as a professional activity: Implementation approaches. *International Collection of Scientific Papers ZhDTU*, is. 3(21), pp. 274–283.
7. Surmi Yu. P. (2002). *Analitichna diialnist: posibnyk dlia analityka neprybutkovoï orhanizatsii*. Kyiv: Center for Innovation Development.

8. Savchuk V. K. (Ed.) (2013). *Informatsiino-analitychnyi protses: prakseologichnyi pidkhdid*. Kyiv: Vik Prynt.
9. Cheban T. M., Kalinska T. A. & Dmytriienko I. O. (2003). *Teoriia ekonomichnoho analizu*. Kyiv: Center of Educational Literature.
10. Agostino D., Saliterer I. & Steccolini I. (2022). Digitalization, accounting and accountability: A literature review and reflections on future research in public services. *Financial Accountability & Management*, no. 38(2), pp. 152–176. DOI: <https://doi.org/10.1111/FAAM.12301>
11. Barreto A., Gomes P., Quesado P. & O'Sullivan S. (2025). Advancements in management accounting and digital technologies: A systematic literature review. *Accounting, Finance & Governance Review*, 34. DOI: <https://doi.org/10.52399/001c.137301>
12. Cao, M., Chychyla, R., & Stewart, T. (2015). Big data analytics in financial statement audits. *Accounting Horizons*, no. 29(2), pp. 423–429. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-51068>
13. Wanderley, C. D. A., & Horton, K. E. (2024). Digitalization tensions in the management accounting profession. *British Accounting Review*, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bar.2024.101455>
14. Egodawela, M., Sedera, D., & Bui, V. (2022). A systematic review of digital transformation literature (2013–2021). *arXiv preprint*. Available at: <https://arxiv.org/abs/2212.03867>
15. Fährndrich, J. (2023). A literature review on the impact of digitalisation on management control. *Journal of Management Control*, no. 34, pp. 9–65. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00187-022-00349-4>
16. Knudsen, D.-R. (2020). Elusive boundaries, power relations, and knowledge production: A systematic review of the literature on digitalization in accounting. *International Journal of Accounting Information Systems*, no. 36. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2019.100441>
17. Moll, J., & Yigitbasioglu, O. (2019). The role of internet-related technologies in shaping the work of accountants. *The British Accounting Review*, no. 51(6). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bar.2019.04.002>
18. Pargmann, J., Riebenbauer, E., Flick-Holtz, D., & Berding, F. (2023). Digitalisation in accounting: A systematic literature review. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, no. 15. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40461-023-00141-1>
19. Petrenko, Y., Drobot, E., Hajduk, L., & Bencic, S. (2024). Developing the concept of praxeological managerial activity. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, no. 8(15). DOI: <https://doi.org/10.24294/jipd9939>
20. Vasarhelyi, M. A., Kogan, A., & Tuttle, B. M. (2015). Big data in accounting: An overview. *Accounting Horizons*, no. 29(2), pp. 381–396. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-51071>
21. Warren, J. D., Moffitt, K. C., & Byrnes, P. (2015). How Big Data will change accounting. *Accounting Horizons*, no. 29(2), pp. 397–407. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-51069>
22. Marsh, L. (2008). Michael Wheeler: Reconstructing the cognitive world: The next step. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, no. 7, pp. 147–149. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11097-007-9062-2>
23. Zhang, J., Yang, X., & Appelbaum, D. (2015). Toward effective big data analysis in continuous auditing. *Accounting Horizons*, no. 29(2), pp. 469–476. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-51070>

Volodymyr Kraievskyi, Yurii Myskin, Volodymyr Metelytsia, State Tax University. The analytic-synthetic method in cognition: epistemological foundations and praxeological aspects of scientific activity.

Annotation. This study explores the analytic-synthetic method as a universal cognitive and methodological framework that unites analytical decomposition and synthetic reconstruction of knowledge in economics and accounting sciences. **The purpose.** The article aims to substantiate the epistemological foundations and praxeological manifestations of the analytic-synthetic approach as a mechanism that integrates logical reasoning, information processing, and managerial action in the digital economy. **Methodology of research.** The research is grounded in a systemic-dialectical, epistemological, and synergetic methodology, combining methods of comparative, analytical, and conceptual analysis. It highlights the dialectical unity of analysis and synthesis as interconnected phases of scientific cognition – analysis providing logical verification, and synthesis ensuring meaningful completeness and practical applicability. **The results** demonstrate that in the digital transformation era, the analytic-synthetic method evolves from a purely logical operation to a dynamic model of knowledge engineering. In the context of accounting and management control, this method serves as a bridge between data-driven analytics and decision-oriented synthesis. It allows the transformation of fragmented data into structured, value-based insights that support transparent, explainable, and ethically responsible decision-making. The paper also discusses the epistemological legitimacy of synthesis in algorithmic models, emphasizing the need for interpretability and reproducibility in artificial intelligence and Big Data systems. The praxeological dimension of the method is revealed through its capacity to transform knowledge into effective managerial actions, bridging the gap between analytical diagnostics and synthetic strategy formulation. **Practical value.** The practical contribution of the research lies in developing conceptual foundations for intelligent accounting and information systems capable of uniting analytical verification with synthetic modeling, thus reinforcing the coherence, transparency, and responsibility of decision-making in the digital environment. The article concludes that the analytic-synthetic method embodies not only a tool of cognition but also a philosophy of scientific activity where knowledge, action, and value are integrated into a unified cognitive process.

Keywords: accounting and information systems, analytic-synthetic method, epistemology, praxeology, accounting, digitalization, managerial decisions.

Стаття надійшла: 15.10.2025

Стаття прийнята: 03.11.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025